

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Качур В.О.

завідувачка кафедри,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ СУБ'ЄКТА ТЛУМАЧЕННЯ ПРАВА ЯК ПРОЯВ ЙОГО ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Одним із проявів життєдіяльності людини є її здатність тлумачити (інтерпретувати) будь-які фрагменти реальності. Ними можуть бути будь-які явища чи процеси, інші люди чи навіть власне життя. Усе, що є несподіваним, невизначеним чи мінливим для людини, а тому потребує з її боку певного усвідомлення, становить об'єкт тлумачення.

Інтерпретаційна діяльність є повсякденною практикою людини, яку вона здійснює протягом усього свого життя. Тлумачення дозволяє їй самостверджуватися як особистість, мати власну думку та бути впевненою у житті. Здійснюючи інтерпретаційну діяльність, яка носить раціональний, розумовий, логічний характер, людина стає суб'єктом тлумачення.

Процес тлумачення загалом відбувається через судження, міркування, діалог, нарацію тощо. Тому, на думку М.В. Сурякової, інтерпретація забезпечує пізнавальну діяльність особистості завдяки її здатності робити умовиводи, пояснювати наочні та припущені зв'язки (логічний аспект), розуміти природну мову (лінгвістичний аспект), смисли висловлення (семантичний аспект), включати нові знання у наявний досвід, а також досягати взаєморозуміння (практичний аспект) [3, с. 28].

Найбільш повно інтерпретаційну діяльність розкривають такі її етапи: проблематизація (виявлення незрозумілого), аналіз та

припущення (виявлення суттєвого), смислопородження (розшифрування скритих смислів), узагальнення (конструювання уявлень), позиціонування (вироблення ставлення та думки). На кожному з цих етапів реалізуються певні інтерпретаційні дії, як-от: розуміння матеріалу, визначення його смислу, ставлення до нього, визначення власної думки, розгляд матеріалу у різних контекстах, відбиття думок іншого, розуміння причин події та її наслідків [4, с. 202].

Усі ці дії можна віднести або до когнітивних (інтелектуальних, розумових), або до оцінно-сміслових. Когнітивні дії допомагають зрозуміти матеріал, причини чи наслідки ситуації, що тлумачиться. Щодо оцінно-сміслових дій, то тут тлумачення напряму пов'язане з оцінними судженнями, тобто з оцінками, що дозволяють визначати смисли об'єкта тлумачення, суб'єктивне ставлення до нього, а відтак мати власну думку, приймати самостійні рішення, визначати цілі та планувати наступні дії.

Саме оцінно-сміслові дії тлумачення є прямим відображенням життєвої позиції особи, яку визначаємо як стійку, внутрішньо усвідомлену готовність людини до певних дій, що ґрунтується на її ціннісних установках і світогляді та відображає її ставлення до інших людей, їх утворень та суспільства загалом. Для повноти розуміння життєвої позиції необхідно враховувати такі її характеристики, що перебувають у тісному взаємозв'язку, як: 1) ті, що стосуються життя сучасної людини (стиль життя, спосіб життя, зміст життя, життєві цілі, життєві завдання, життєва перспектива, життєві стратегії, життєві ролі, життєвий сценарій, план життя, життєвий вибір); 2) ті, що стосуються її позиції (цінність, оцінка, ціннісні установки, ціннісні орієнтації, світогляд, досвід тощо) [1, с. 10].

Оцінно-сміслові інтерпретаційні дії надають повноти людській інтерпретаційній діяльності. Тому, якщо когнітивні дії тлумачення сприяють лише розумінню суб'єктом об'єкта тлумачення, то визначення життєвої позиції особи при інтерпретації сприяє виробленню власної, обґрунтованої думки суб'єкта про нього. Поєднання адекватності (розуміння) та обґрунтованості (осмислення) забезпечує найвищу якість інтерпретаційної діяльності.

Тлумачення здійснюється людиною в різних сферах життєдіяльності, зокрема і в правовій. При цьому дотичність людини до професійної правничої діяльності (практичної чи наукової) не має значення. Значення має лише її дотичність до правової дійсності чи реальності. У такому разі людина виступає суб'єктом тлумачення права, який при здійсненні правотлумачувальної діяльності матиме свою власну правову позицію щодо об'єкта такого тлумачення. Оскільки правова позиція, відображаючи ставлення людини до правової дійсності, ґрунтується на її ціннісно-правових установках і правовому світогляді, тому при здійсненні тлумачення права вона буде відображати не лише той чи інший рівень якості інтерпретаційно-правової діяльності, а й засвідчуватиме рівень правової культури суб'єкта такого тлумачення. Адже фундаментом правової культури виступають правові цінності, а правова позиція є її суб'єктивною частиною [2, с. 248].

Тому результати тлумачення права (усні чи письмові, професійні чи непрофесійні, офіційні чи доктринальні) можуть нам підказати, якими є правові переконання того чи іншого суб'єкта тлумачення права, яким є його правовий світогляд та правовий досвід, які ціннісно-правові установки та ціннісно-правові орієнтири визначають його правову діяльність, а також як остання співвідноситься з принципами права загалом.

Список використаних джерел:

1. Качур В.О. Правова позиція як суб'єктивна частина правової культури: до постановки питання. *Право. Людина. Довкілля: науково-практичний журнал*. 2019. № 10(4). С. 6–12.
2. Качур В.О., Протосавіцька Л.С. Місце категорії “цінність” у теорії правової культури. *Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law : Collective monograph*. Riga : Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2020. P.1. S. 225–253.
3. Сурякова М.В. Інтерпретація іншого в особистісному й міжособистісному вимірі. *Теорія і практика сучасної психології*. 2016. № 2. С. 27–31.
4. Сурякова М.В. Якісні характеристики інтерпретаційної діяльності особистості у віці ранньої дорослості. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2017. Вип. 56. С. 199–208.